

Hind 10 marka.

Kõigi maade töölised ühinegem!

RÜNNAK

Noorsotsialistlik ajakiri

Nummer 2 (4)

1927

II aastakäik

Itaalia sotsialistliku partei sekretär

Giacomo Matteotti

Tapeti fašistide poolt 10. juunil 1924.

Fašism ja töörahva võitlus selle vastu

Kodanlise ilma mõtlejad päd tunnevad praeguse ühiskondliku korra peatse lagunemise paratamatust. Kodanluse filosoofid (O. Spengler j. t.) on väitnud põhjendatult, et Euroopa kapitalistliku ühiskonna kultuur on surmahaige. Otsitakse teid selle halge kultuuri lappimiseks. Kodanluse ideoloogid muidugi teada ei taha leppida, et kogu ühiskonna tervendamine ja juhtimine uutele radadele peab jääma töölisklassi kätte. Nad otsivad ainult eeskujusid Aasiast ja mujalt uue vere andmiseks praegusele ühiskonnale.

Kuid ümberkorraldumisprotsess algas enne kui seda võidi oodatagi. Maailmasõjast väsind Venemaal puhkes 1917. aastal revolutsioon, mis purustas vana korra ning otse sundis võimu kätte osale töölisklassist. Loomulikult sääl ei ole võidud panna maksma sotsialistlikku ilmakorda möödunud üheksa aasta kestes, kuid see maa — Sotsialistlikkude Nõukoguvabariikide Liit — on saand esimeseks tegeliku sotsialismi katsetajaks ning püüab arendada praegust riikliku kapitalismi maad sotsialismi lõppsuunas, andes loomulikult mõningaid häid näpunäiteid ka teiste maade töölisklassile.

Venemaa katse kohutas Lääne-Euroopa suurriike. Kui majanduslikult arenematul Venemaal juba hakati katsetama sotsiaalset revolutsiooni, siis sama oleks võind juhtuda ka majanduslikult arenend riikides. Oli ilmselt näha, et võrdlemisi väheste aastate järele Lääne-Euroopa jõuab kapitali võimu kokkulangemisele. Siin oli vaja takistada töölisklassi kogumast enesele jõudu tuleviku suuriks sündmusiks.

Itaalia töölisklass oli suutnud saada üsna tugevaks. Maailmasõjast tüdind maa ei leppind enam endiste võimukandjatega, oli mõnesuguseid rahutusi valitsuse vastu. Kodanlised demokraadid valitsuses olid jõuetud teostama suuremaid reforme, mis oleksid võind rahustada maad. Siis tuli Mussolini, vallutas valitsusvõimu ohvitseride, reservsõdurite ja hulguste abil ning hakkas valitsema.

Mussolini abilised on püüdnud põhjendada teoreetiliselt fascismi. Nagu keskajal oli kodanikuõigus ainult relvastatud meestel (rüütlitel), nii ka Itaalias: kes kuulub fascistlikku armeesse, sel on õigused, teistel aga mitte. Fascistlik Room on samasugune sõjalaager, nagu see linn oli kord sõjaväe valitavate keisrite aegu. Fascistid on kantud rahvusuhkusest ja Itaalia suuruse tundest, ning valmis võitlema iga võimu vastu, eestkätt aga suruma maha sisemisi rahulolematusi Mussolini võimu vastu.

Oleme kuulnud õudseid lugusid Soome kodusõjast, Balkani riikidest, Ungarist, mäletame Eestiski sõjaaegseid metsikus, kuid ühelgi maal poliitiliste vastaste hävitamine pole vildud läbi nii kavakindlalt kui Itaalias.

Kõige tähtsam muldugi oli võimu võtmine parlamendilt. Opositsioonis olevad rahvasaadikud vangistati enamasti või sunniti põgenema. Fascismiaegseil parlamendivalimistel on kindlustatud surve abil fascistlik parlamendienamus. Kuid vahest veelgi tähtsam on olnud igasuguste vastaste kõrvaldamine. Eriti sotsialistid jätkasid ägedat kihutustööd Mussolini võimu vastu nii sise- kui välismaal. Kuid nende ajalehed on pandud kinni, paremad töömehed vangistatud, ja hulgustekarja abil on pandud toime suuri rüüstamisi.

Mitte üksi, et oleks rüüstatud sotsialistlike ajalehtede toimetusi ja sotsialistide juhtide kortereid. 10. juunil 1924. tapeti sotsialistide juht Giacomo Matteotti, ja et mõrtsukad olid tegutsenud valitsuse ülesandel, siis nad amnesteeriti Mussolini enda poolt. Kuid fascism on pöördud ka demokraatlikuma kodanluse vastu. On märgatav eriti fascismi vaen kultuuri vastu: rüüstatakse aruhti raamatukogusid, nagu sellepärast, et raamatukogud iseendast kõnelevad sellase õudse vägivallavalitsuse vastu. Mõned näited läind sügisest:

Rüüstati sotsialistliku parlamendiliikme Labriola suur majandusteaduslik raamatukogu, sedasama tehti draamakirjaniku Roberto Bracco suures raamatukogus, ta uued käsikirjad põletati tänaval. Üleilmlise kuulsusega filosoof Benedetto Croce, kes tõendas, et fascism on vastolus tsivilisatsiooniga, kes muidu aga on kõrval päevapoliitikast, tundis kättemaksu samal teel: ta suur ja väärtuslik raamatukogu kanti laiali ja hävitati.

Riigivõim toetab huligaane nende töös, sest Mussolini võimule on kasulik isegi õhutada kahtlasi isikuid rüüstamistele.

Kõik Itaalia vanglad on täis poliitilisi süüdlasi, suur on ka põgenikude arv. Bolognas, mille elanikkude arv on umbes 200.000, arreteeriti kavatsitava demonstratsiooni eel 31. okt. l. a. 300 isikut. Pärast kallalekippumist Mussolinile aga võeti kinni tuhandete kaupa. Milanos arreteeriti politsei teadete järgi 12. novembril 5000!

Fascistlik valitsus on muutnud vanglaks kogu maa. Aastate kestes jätkuvad tapmised, vangistamised ja rüüstamised. Kohut mõistavad fascistlikud ohvitserid. Hulk saari on muudetud vangilaagriks, riik sõjalaagriks, mis praegu teeb tõsiseid, arvatavasti sõjaga lõppevaid katseid tungida Albaania kaudu Balkanile.

Lühikeses kirjutuses ei jõua anda kuigi rahuldavat ülevaadet fascistlikust Itaaliast. Märgin ainult, et see hoiab mõne aja kapitalistlikku majandussüsteemi. Kuid sõjariistadele toetatuna ta ei või püsida kaua, ja paratamatult fascismi langemine on lähema tuleviku asi. Sõjaline korraldus langeb ikka ta enese käe läbi! Sest hulguste kasutamine ei ole kaugelki kindel, ja see element võib pöörduda ka oma praeguste käskijate vastu. Arusaadav, et Itaalia töölisklass, kelle organisatsioon praegu täiesti lõhutatud ja kellele pakutakse fascistlike ametiühinguid, ei jäta end maksma panemata, kui tal seks vähegi võimalusi.

Itaalia pahempoolsed parteid (Itaalia sotsialistlik partei — maksima-

listid, Itaalia sotsialistlik töölispartei, Itaalia vabariiklik partei) on moodustanud juba fascismivastase võitluskomitee, mille otsus on järgnev:

„Fascism on tekkind Itaalias kapitalistliku ja poliitilise reaktsiooni tööriistana proletaarlike ja demokraatlike püüete vastu ettekäändel päästa isamaa revolutsioonilistest vapustustest, samal ajal, kui pärast-sõjase aja endastmõistetavad liialdused — mis muide esinesid kõigil mail — leidsid omale paranduse edumõtteliste parteide ja ametiühingulise liikumise aktsioonis ja vabatahtlikus kontrollis.

Fascism ei või õigustada oma olemasolu kodanlise elu kaitsega; seda toetab ta algupära kui ka tema senniaegne arenemine, kuna ta on tegutsend barbaarlikult plutokraatliku vähemuse kasuks ja kõrvaldand vabadused: ametiühisuse vabaduse samuti kui poliitilise vabaduse, ajakirjanduse vabaduse nagu kõik ühingute- ja koosolekuvabaduse.

Võitluskomitee tahab selgitada Itaalia kodanikele tarvet muuta valitsuskorda, samal ajal aga tuletada meele võõraile valitsustele, millise vastutuse nad võtavad oma pääle, kui soodustavad kuidagi Itaalia fascistlikku diktatuuri.

Olgu aga tähendatud, et Inglise riigimees Churchill alles hiljuti lausub oma sooja poolehoiu fascismile! Mis sest, et tõsteti kära selle väljenduse puhul. Ja siinsamas tuletame meele, et ei keegi muu, kui Eesti vabariigi valitsus on annetanud Mussolinile vabadusristi — mul on teadmata, kas Matteotti või mõne muu sotsialisti tapmise eest, või aga üldse maa „rahustamise“ eest. Nii et vähe tagajärgi on ka selle võitluskomitee selgitustööl valitsuste juures, kui Lääne-Euroopa proletariaat üldse ei pane paremini end maksma või kui Itaalia töölised ei jõua oma nõust purustada fascistide diktatuuri.

Kuid Mussolini eeskuju pole annud rahu ka teiste maade tagurlusele. On tekkinud diktatuurid Hispaanias ja Poolas, sarnaselt surveabinõudega valitsetakse Ungarit, Rumeeniat ja Bulgaariat, alles detsembrikuus pandi toime parempoolne riigipööre Leedus, ning naabermaas Lätiski alles hiljuti oli üksna tugev katse panna maksma fascism, mis algatus suruti energiliselt sotsialistliku valitsuse poolt.

Kui Volmaris leitnant Olinsh, ilmselt üksind võimuhaaramise tähtajaga, oli vallutand valitsusasutused, siis Läti välisminister Cielens (pahempoolne sotsialist) ühel tööliisspordiühingu miitingul säadis vastamisi tööliste võimu tagurlisele võimule ning avaldas lootust, et tööliste pataljonid saavad hakama parempooliste võimuhaaramiste tagasi löömiseega. Ta ei pannud rõhku „erapooletule“ riiklikule sõjaväele, sest Volmari mäss näitas, et sõjaväge kui mehhaanilist käsutäitjat võivad tõmmata enese järgi fascistlikud ohvitserid. Ainult organiseerund tööliklass on see, mis võib võidelda fascismi vastu, sest kõige enam kaotada fascistide võidu puhul on ainult temal.

Nii kõneleb naabermaa välisminister, ja mitte asjata. Läti valitsus tugeb tööliklassile ning näeb selles demokratismi kaitsjat, vastupidi sellele, mis tehakse mõnes teises riigis!

Arusaadav, et diktatuur igal pool ei tarvitse olla nii avalik, kui Itaalias või mõnel muul fascistlikul maal. Seda halvem veel on võidelda vähese klassiteadvusega maal „sädusepäraselt“ omandatud tagurlaste võimu vastu, mis kaugeltki alati ei ole palju parem avalikust diktatuurist.

Igatahes Euroopa töölisklassil on küllalt ohtusid, et paistab välja kogu töölisklassi tihe ühinemine üheks võitlusväeks igalaadilise tagurlike vastu.

Elmar Habenichts

Fašismi praktikast Balkanil

Käesolevas artiklis, mis on kirjutatud päämiselt Henri Barbusse'i raamatu *Les bureaux* (Timukad) põhjal, tahaksin näidata, mida on annud fašism Balkanil ja kuidas ta püsib võimul.

Balkanil riigid on üleminekujärgus feodalismist kapitalismile. Klassivahed pole kujunenud kuigi selgelt. Proletariaadi klassiteadvus on väike, päälegi proletariaati üldse on vähe.

Kõigis neis riikides on võimul parasiitlikud valitsused, kes toetuvad väga väiksele kildkonnale ja kelle suurim püüe on püsida võimul ja suruda maha kõik rahva vabanemispüüed. Nad on võtnud endale suure ülesande: töörahva vabanemise idee hävitamise. Selle eesmärgi saavutamiseks toimitakse väga kindla ja selge plaani järgi. Korraldatakse aeg-ajalt protsesse ja tehakse surmaotsusi; kui vangid hakkavad lõppema, provotseeritakse rahutused oma agentide kaudu ja vangistatakse kõik vastasrinna tegelased enne valmistatud nimestiku järele, olgu nad siis süüdi milleski või mitte. Vastasrinna hävitamiseks on asutatud hiiglasuured sandarmiväed (Rumeenias 45.000 sandarmit, Lõuna-Slaavis 60.000) ja organiseeritud „eeskujulikult“ töötav poliitiline politsei. Kohtupidamisel on maksev põhimõte: parem karistada sada süütut kui lasta põgeneda ühel süüdlasel. Vanglad on täis inimesi, keda harilikult süüdistatakse mõnes poliitilises kuritöös väga kahtlase väärtusega agentuurandmete põhjal. On tarvitusel üldiselt vangide piinamine eeluurimisel, olgu siis mitmesuguste piinamismasinatega (inimmõistus on ju leidlik!) või lihtsalt püssipäradega ja kummimalakatega. On piinatud ka tunnista-jaid. Pole haruldased ka auto järele lohistamised ja tuntakse koguni elusalt põletamist (L.-Slaavis).

Kui mõnest tegelasest, kes arvatakse olevat poliitiliselt kahtlane, tahetakse saada lahti ja ühtlasi mitte lavastada võrdlemisi kulukat kohtukomöödiat, leitakse lihtne lahendus:

Ta lastakse lihtsalt tappa. See viis on tarvitusel eriti Bulgaarias, kus üldse valge terror on kujunenud välja kõige selgemi. On väga palju fakte selle tõenduseks. Tapetud on ajakirjanik ja rahvasaadik Petko Petkov, Bulgaaria Matteotti, kes parlamendis oli paljastanud armutult valitsust. Tapjaks oli ohvitser.

Erilliigi tapmiste hulgas kujundavad „kadumised“. Inimene kaob ja teda ei leita kunagi, sest politsei ei otsi ometi enda tapetud inimesi.

Kuid: Rumeenias ei ole surmanuhtlust, „pääle erilisel hädaohtlikkude juhuste“ (milline kibe iroonia!) ja Bulgaarias kuningas ei kirjuta alla poliitiliste süüdlaste surmaotsustele. Et aga timukail ei tekiks tööpuudus, tuleb tappa siiski vangid. Seda tehakse nii, et sunnitakse nad jooksma ja siis lastakse maha, sest „nad tahtsid põgeneda“. Nii surmati endine pääminister Stamboliisky.

Nii talitavad need „patsifistlikud ja demokraatlikud“ valitsused kõigiga, hoolimata soost ja east. Naised vägistatakse enne tapmist. See on saanud reegliks.

Samuti tehakse noorsooga. Noorkommunistide viis kohalist organisatsiooni on tapetud täies koosseisus. Õpilasi heidetakse välja koolidest massiliselt. Kümnendik üliõpilasi Bulgaaria pealinnas Sofias istub türmis. On antud noori sõjakohtu alla jalgpallimängu eest, sest „kui te mängite koos jalgpalli, olete mõne salaorganisatsiooni liikmed.“ Lubatakse tegutseda ainult skoutidel. Tehtagu siit järeldused.

Vähemasti sama tähelepanelik ollakse õpetajate ja üldse intelligentsi vastu. Korraldatakse massilisi arreteerimisi, suleti Bulgaaria Õpetajate Ühing, kus oli 3500 liiget. Juhid tapeti, sekretär raiuti tükkideks. Ettekääne: ta oli kommunist.

Üldse segatakse tahtlikult vastasrinna parteid. Bulgaarias on opositsioonis kaks erakonda: kommunistid ja agraarid (vastab umbes sots. revolutsionääridele). Agraarid on heitnud pomme kommunistide koosolekuile, valitsus teab seda, kuid iga agraaride süüteo eest kannatavad ka kommunistid ja vastupidi. Balkani äravahetamis- ja kahtlustamismaania tõenduseks näide: teatud isikul antud momendil ei olnud raha, hiljem tal oli, järelikult ta on saand selle Moskvast. Et niisuguste kahtlustuste järgi on kommunist igäüks, keda soovitakse tembeldada selleks, on endastmõistetav ja selletõttu vangistamised nimestikkude põhjal on väga suurejoonelised. Kui Sofia pääkirikusse heideti pomm, vangistati 5000 inimest ühel päeval, nii et vange tuli paigutada kasarmuisse, koolidesse ja erakorteritesse.

Kui palju austatakse vaba sõna, selgitagu näited. Töölise ametiühingud on keelatud, kui nad ei taha lasta sandarmeid oma koosolekuile kamandama ja loobuda üldse igasugustest nõudmistest. Töölisühingute majad on konfiskeeritud ja antud politseile. Sama lugu on tööliiskooperaatiividega. Bulgaaria keskühing Osвобождение, kus oli 68.000 liiget-tööliset ja mil oli 400 abikauplust, suleti ja ta varanduse pärisid sandarmid.

Verist ülekohut tehakse vähemusrahvustele. Balkani riikide piirid kujunesid pärast sõda suurriikide jõuvahekordadele vastavalt, nende suurriikide, kelle ainsaks püüdeks Balkanil on rahva vabadusliikumise lämmatamine ja endale koloniseerimisvõimaluste loomine. Balkani poolsaar jagati riikide vahel täiesti ignoreerides rahva taht. Rumeenia vallutas vägivaldselt Bessaraabia, Transilvaania, Banati ja Dobrudža. Montenegro liideti vihasest vastupanust hoolimata L.-Slaavi külge. Makedoonia on jagatud kolmeks. Kõigil neil mail vähemusrahvused kannatavad kõige metsikumat rahvuslikku survet. Koolis emakeeles kõnelemine võib tuua kaasa raske karistuse. Lapsed on surnud õpetajate löödud haavadesse. Õpetaja on samasugune sandarm nagu iga teine riigiametnik. Vähemusrahvuste küsimust Balkanil on nimetatud Euroopa skandaaliks.

Imelik on Rahvasteliidu seisukoht Balkani skandaalis. Rahvasteliit ei võta kuulda illegaalsete organisatsioonide kaebusi, legaalseid opositsiooniparteisid ei saa olla, neid ei lubata. Nii Rahvasteliit on vähemasti ses suhtes täiesti solidaarne Balkani vägivallavalitsustega.

Kokkuvõttes mussolinismi tulemused Balkanil: põllumajandus läheb tagurpidi, tööstuses raske kriis, üldine valitsusvastane meeoleolu, terror terrori vastu. Balkani maad põevad nagu rasket haigust, kogu rahva elav jõud on surutud alla, rahvas ei saa areneda. Balkani traagika ongi selles, et proletariaat on nõrk ja ei ole veel valmis võtma võimu oma kätte. Kuid jumal ei aita kedagi ja igavärvilise terrori langus on ainult proletaaride võitlusküpsusest.

KIRASTE

Horthy riigist

Kuni tüütuseni jutustavad meie kodanlised ajalehed kõiksugu hirmulugusid Nõukogude Vene vanglaist. Selle juures valgatakse aga meelega sellest, mis sünnib Itaalia, Rumeenia, Bulgaaria ja Ungari vanglaid, kõnelemata muldugi väikeriikide omist! Ja kuidas võikski kirjutada midagi

halba Itaalia vanglaist! On ju mustasärgimeeste päämehele Mussolinile riputatud kaela rist Eesti vabadusvõitluse eest! Samuti kõik peab olema korras hõimupäämehe Horthy riigis — tulevad ju säält Eestit kuulsaks tegevad täkud!... Kuid töörahvast ei toida Ungari täkud; need on vaid kodanlusele söödaks, et vaikiks Ungari proletariaadi viletsusest ja laulaks kiidulaule Horthyle ja teistele „hõimudele“.

Tõsine Horthy riigi nägu aga selgub allpooltoodud Ungari töölistege-lase Schönmanni kirjast, mis on salaja välja saadetud Gődöllö vanglast ja avaldatud esperantokeelses tööliste ajakirjas „Sennaciulo“, kust selle ka

Meie „hõimurahva“ un-garlaste riigipää
Horthy vapp.

Vapil on märgitud kõik atribuudid, mis Horthy't riigivalitsejana iseloomustavad. Nähtavasti on aga unustatud vapile paigutamata Eesti vabariigi valitsuse poolt Horthy'le „eriliste teenete eest vabadusvõitluses“ annetatud vabadusristi kujutus.

eestikeeles toome. Schönmann oli arreteeritud kihutustöö tegemise eest töölispartei kasuks viimastel maakonnavalimistel.

„Austatud, seltsimehed!

Hingeliselt olen ma küll veel terve, kuid kui asi edasi kestab, ei kannata mu keha enam välja. Kolm nädalat olen ma juba pimedas kongis. Mu silmad valutavad. Ka kõige karedamais vanglasis ei hoita inimesi

pimedas kongis rohkem kui kaheksa päeva. Ainult kuue päeva tagant võin end kord pesta ja kaheksa päeva tagant habet-ajada.

Ruum on jääkülm, kus laman juba kolm nädalat ilma aluskotita. Mu jalad valutavad. Kongi võin puhastada ainult kuue päeva tagant, kõrvad on ummunud mustusest, sõrmedel on tekkinud külmast ja mustusest mäda-haavad. Mustuseriista ei saanud enam neli päeva tühjendada, mispärast kongi täidab väljakannatamatu hais. Kolm nädalat ei ole toodud mingisugust sööki. Kui mulle ei oleks toodud kodust, oleks võinud juba nälga surra.

Lugeda on võimata, sellepärast käin kogu päev edasi-tagasi. Kolm nädalat ei ole end kamminud ega vahetanud pesu; päälisriideid katab mustus. Ei ole tehtud senini minu asjas mingisugust otsust, samuti ei ole esitatud süüdistust...

Gödöllő, 15. detsembril 1926 a.

Ladislao Schönmann."

Ametlikkude teadete järgi olla Ungaris kartseri süsteem juba ammu kaotatud, samuti ei vangistatavat kedagi ilma süüdistusega. Tõelisus kõneleb aga teist keelt ja ülaltoodud juhus on ainult üks tuhandeist.

Lisaks märgime, et detsembris peetud parlamendi valimiste eel vangistati suurel hulgal sotsialistlikke parlamendikandidaate, et võimaldada läbimineks valitsuse kandidaadile. Ja need on alles vähesed neist, kes peavad jagama seltsimees Schönmanni saatust!

Noored inimesed! Tahan jutustada teile mõistuloo: „Oli kord mees, kes leidis mingisuguse linnumuna; tõi selle koju ja lasi kanal välja-haududa. Linnupoeg munakoorest välja roninud, mees sidus temale paela jalgu, et ta ei jookseks ära. Ja inimesed seisid linnupoja ümber ning uurisid, mis lind see küll võiks olla. Ütles üks: „See on kindlasti vesilind, part või hani; vees hakkaks ta kohe ujuma ja ludistama.“ Kuid teine arvas: „Tal pole ujumisest jalgedel, ta on kana; laske ta vabaks ja te näete kuidas ta kolab ringi teiste kodulindudega ning kaagutab.“ Kolmas hüüdis: „Vaadake tema kõverat nokka. Ta on papagoi, andke temale pähklaid kröbistada.“ Ja neljas: „Vaadake tema tiibu; võimalik, et ta lendab väga kõrgele.“ Kuid sääl hõiskasid teised: „Lollus; keegi pole näinud teda lendamas; kuidas ta võib siis lennata? Kuidas võib uskuda, et ta võib midagi teha, mida ta pole veel katsunud?“ Ja lind — lind kõidukuis jalgedega — lehvitas tiibu. Nad istusid linnu ümber ja spekulereisid ning vaidlesid, üks kõneles seda ja teine teist. Ning lind kogu aeg, mil kõneldi, istus vaikselt ja vahtis selge, sinise taeva poole. Viimaks arvas keegi: „Kuidas oleks, kui päästaksime ta valla, et näha, mis ta mõtleb teha?“ Lind värises, kuid teised karjusid: „Mis tuleb teil pähe, ta on liiaks kallid. Võiks meile kaduma minna, kui kukub lennult maha ja murrab kaelaluu.“

Ja lind jalad paelus istus ning vaatas jämatult sinise taeva poole, kus ta kunagi pole olnud — lind, ta teadis, mida tahtis, — sest — oli noor kotkas!“

Gg. Man.

Chidr ja vanamees

Mõistujutt ajamuutusist.

Ma ei ole mures, et Saksamaa ei liitu; meie hädad maanteed ja hädad tuleviku raudteed teevad seda kindlasti. Goethe 1828.

Ma ei ole mures, et Euroopa ei liitu; meie hädad raudteed ja tuleviku lennuteed teevad seda kindlasti.

Prof. Dr. F. G. Nicolai

„Sõja bioloogia“ 1914.

Meie ei ole mures, et kogu maa-kerad ei liitu; teadus ja tehnika teevad seda kindlasti.

Noorsotsialistid 1927.

Chidr, kes alati noor, sammus läbi üriginimeste oru. Ühe koopa ees istus vana mees kaljurünkal. Tal oli käes määratu kaigas, mille otsale niinega piüidis kõita rasket kivi. See polnud kerge toiming. Ta pomises oma metsikusse habemesse ja ta käed värisesid ärritusest.

Kuid pea oli ta valmis. Kivi oli kõvasti kinni. Ruttu kargas vana püsti ja keerutas rasket teivast katseks läbi õhu. Ta silmad särasid.

Sõbralikult naeratades jumalik Chidr astus vanamehe ette. „Mida kavatsed teha?“ küsis ta sõjakalt vanamehelt. Ähvardavalt see tõstis käe ja näitas alla orgu: „Maksa kätte kõigile neile sää! Nad tapsid minu poja!“

„Mida tegi poeg neile, et nad võtsid talt elu?“ küsis Chidr.

„Midagi!“ karjus vanamees. „Nõudsid temalt elavat tuld! Ta leidis, kuidas saavutada tuld. Seda nad tahtsid näpata poisilt, kui ma olin metsas jahil. Nähes neid tulevat oli neile vastu astunud. Siis tapsid tema ja jooksid ära, viies kaasa hõõguvaid süsi. Kuid neil polnud sellest mingit kasu; sest vaevalt jõudnud koju, tuli vihmavalang ja kustutas söed, elava tule.“

„Ütle“, kõneles Chidr, „miks ei läinud sinu poeg, kui ta elas, alla orgu ja ei viinud oma külmetavaile vendadele ise tuld?“

„Huntidele ja tiigritele tuld viia? Kärvaku nad! Öösel hiilin orgu ja hävitan need närud. Sellast relva nad sää! ei tunne.“ Ja häameelega vana vibutas oma surmavat roigast.

„Ent kui astuksid nende keskele kaika asemel igavese tulega ja avaldaksid neile jumaliku saladuse?“

Sää! vanamees mõirgas vihaselt, et vastu kajas kogu org:

„Kägistan nad kõik! Seni kui ükski neist veel elus, ei pane ma käest oma relva! Ja oleksid sa ka jumalate keskelt, soovitan sulle, mine oma teed. Muidu vast tuleks mul isu proovida oma uut relva kõigepäält sinu pääl!“

Sõnatult Chidr läks oma teed, üle mägede maale, kus tuhat aastat on nagu maine päev.

II

Jälle Chidr, ikka veel noor, astus läbi samase oruheinamaa, ja jälle vana mees istus kivil. Sellel aga polnud käes teivas, vaid karjasekepp, ja tema jalge juures mäletsesid lambad. Üleval mäel asus linn, mille kõrged katuseharjad ulatasid sinisesse taevasse. All orus oli küla. Kõigist korstnaist kerkis suits pilvede poole. Kõigis onnes koldel põles tuli.

Naeratades Chidr jäi selsma vanamehe ette ja näitas orgu: „Siiski oma vendadele oled viinud tule?“

Üllatunult karjane vaatas üles ja pani kõrvale rihma, mille parajasti oli võtnud vöölt.

„Ei mõista, millest, härra, kõnelete. Olete vist siinses ümbruses võõras?“

„Nad ju ometi tapsid sinu poja“, ütles Chidr ja näitas orule.

„Minu poja?“ küsis vana ja raputas pääd. Samal hetkel helisesid faarid ja mäelt ratsutas alla ratsanikkude rühm.

„Näete, härra“, hõiskas vanamees ja kargas jalule, „teine ratsanik lõpust, see on minu poeg. Sõidavad kaheteistkümmne tunni kaugusele linnast, karistama tule ja mõõgaga säälseid kaupmehi, kes on tapnud mu isanda poja.“

„Mida tegi halba rüütli poeg, et nad kustutasid tema eluküünla?“ päris Chidr.

„Midagi, härra, mitte midagi! Tahtis ainult suurendada teemaksu, sattus nendega võitlusse ja surmas ühe kaupmeeste keskelt. Siis ülejäänud kargasid tema kallale ning tirisid kesklinna. Poosid ta üles turuplatsile ja laiba heltsid linna müüride taha, viletsad. Ent rüütel karistab neid vääriliselt ja teeb nende linna maatasa!“

„Ja kui linn hävitatud, mis siis?“

„Siis tulevad kaupmeeste sõbrad ja jooksevad tormi mele linnale. Kaupmeestel maal on vägevaid sõpru. Säälpool jõge asus linna järskudel kaljukallastel, selle nad hävitasid koos rüütlitega.“

„Ent kui põleb teie linn ja teie inimesed on langenud viimaseni?“ uuris Chidr, kes armastas asjadega tutvuneda peensusteni.

Vanamees raputas õlgu kannatamatult: „Siis tuleb kokku kogu maa rüütlisus ja hävitab kõik jõledad linnad. Võib kesta aastaid, kui lõpeb vaen.“

„Ütle ometi,“ jatkas Chidr, kes nägi vaeva mõtte otsimisega sellest, „mis sellest saab viimaks? Sinu poeg ja paljud teised jäävad lebama rohelisele murule. Linnad ja lossid muutuvad põrmuks. Kindlasti nii. Kui sinu rüütel ei loobu mõttest, muuta linna oma kannatuste tulivärgiks, selle asemel, et nendega sõlmida rahu...“

Vaevalt Chidr lausunud sõna rahust vanamees hüüdis:

„Rahu! härra! rahu!“ kisendas ta imestanud Chidr'ile, „tahate hunti-

dega sobitada rahu? Rahu saavutame alles siis, kui viimanegi linn on purustatud aluseni ja kui puruksraiuituina maas lamavad kõik kaupmehed. Siis vast on rahu! Ent märkan, et te pole kellegi rüütel ja ei tea, mis on harjumuseks ja kombeks maa pääl.“

Rahuldumatult Chidr pööras ratsanikkude poole, kes sõitsid mööda kõrgeil hobuseil sõjariistade särades. Särades õnnest vanamees sirutas pojale käed.

„Anna neile tublisti!“ hüüdis ta punapõselisele nooremehele, „ära halasta! Ei naist ega meest! Tapa nad, poeg, ja tule auga tagasi!“

Kaugele kõlas hääl orus.

Chidr eemaldus ja läks maale, kus pole rüütleid ega vaenu.

III

Kolmandat korda Chidr sammus läbi võitlusoru, ei tunnud ümbrust äragi. Ei leidnud karju, veel vähem karjaseid. Nägi ainult maju ja tänavaid. Org oli muutunud suureks linnaks, ja Chidr imestanult rändas tänavail ning mõtles vanamehe ennustusi. Sammus läbi hämarate tänavate, kus majad seisid üksteise kõrval nii tihedasti, et päikese kiired kuidagi ei küüninud maani. Ja kõikjal elasid inimesed. Mitmed tuhanded küürutasid üksteise pääl. Isegi maa sisse olid endile ehitanud keldrid. Tornikõrguseist korstnaist kerkisid taeva poole suured suitsupilved. Avanes suur uks. Mehed ja naised tungisid välja. Väsinud nägudega, küürus nad valgusid laiali.

Järelemõtlikult Chidr vaatas nelle järgi. Tema, kes rännakul oli kohanud maid, mis asjatult ootasid inimesi, imestas, et inimesed on kogunenud vabatahtlikult vanglaisse, kuna seetõttu pool maakerast jääb neist tühjaks.

Argnes telne pilt. Kõlasid lauluhelid. Põiktänavast tulid noored, tugevad kujud kindlate sammudega, pikk, pikk rodu. Inimesed tänavail seisatasid ja naeratasid neile vastu. Särasilmil sammusid ja laulsid valjusti. Tähtsate nägudega nagu minekul suurele tööle.

„Kuhu need?“ küsis Chidr hallpäält kodanikult, kes seisis tema kõrval ja lehvitas möödasammujalle taskurätiga.

„Sõtta!“ hüüdis vana, „ka minu poeg on nende keskel. Tahavad kaitsta isamaad vaenlaste eest, kes püüavad riisuda meilt varandused ja rikkused. Peaksid ka miljonid inimesed kaotama oma elu, see pole meie süü. Oleme pidanud rahu viimase võimaluseni.“

Chidr, kes alati püüdis otsivale inimkonnale näidata teed, ei märganudki, et inimesed olid kogunenud tema ümber ja uurisid tema võõrast välimust.

„Kui teie,“ algas ta, „olete hoidnud rahu, siis veel enam te peaksite püüdma, et see ei läheks kaduma. Kuis oleks, kui nendega sääli sobitaksite sõprust ja need miljonid mehed kõrvide lõikamise asemel saadaksite ühiselt viljastama maad?“

„Kas võib rõõvlitega holda rahu!“ sõnas vana, ja kui Chidr tahtis

vastata, tõstis käe ning näitas pöidlaga raudseile väravaile. „Hullumaja“ oli neile kirjutatud.

Ent jumalik Chidr ei lasknud end eksitada.

„Ütelge mulle ühte,“ algas ta, „kui te nii uhkelt näpuga näitate endi mõistuse saavutusile, kas võite mulle seletada mõistatuse: Need säälpool piiri tõendavad, teie olete alganud. Teie olete neile kesk ööd ja udu kallale tunginud. Ja igauks sääl laulab sama laulu samal viisil kui teiegi. Kuidas see kõik riimuda võiks?“

Sääl vanamees mõõtis Chidri tähelepaneliku pilguga ja küsis selle elu-kohta järgi. Vaevalt Chidr tunnistanud, et ta siin võõras, kui vanamees triumfeerides karjus ümberseisjate poole:

„Spioon! salakuulaja! kõlas nüüd igast nurgast. Kõigist tänavast tuldi joostes. Tugevad käed haarasid võõra järele, rusikahoobid sadasid näkku, taoti keppidega ja lendasid kivid talle vastu pääd. Suure vaevaga Chidr mainides oma jumalikkude päritolu pääsis metsaliste käest.

Sammus säält ära üle pilvede ja vaatas alla sõjakale maale. Nägi lõpmatuid sõdurite ridu sammumas teil. Tapamasinad, suurtükid, miinipildujad, haubitsad, kuulipildujad, püssid, tankid, soomusautod, kõigil teil liikusid piiri poole. Dünamiidi, meliniidi, lüddliidi, süütenööri ja plahvatava shelatiiniga varustatult inimesed tungisid üksteise kallale. Juba kostusid sadadetuhandete purustatud kehade surmahoiged tema kõrvu, juba maa punetas inimverest; kokkunud Chidr ruttas teatama jumalaile, et inimestele maa pääl on saanud lõpp.

IV

Rohelist maad ümbritses lillelõhn. Laulis ja siristas malhommik, kui Chidr sammus läbi maa. Õitsevate aidade keskel paistsid majad. Kogu maa näis olevat särav lilleaid.

Juba pool tundi oli rännanud läib kevade, kuid ei kohtanud ühtki inimest. Sääl ühest uksest astus välja kõrges vanaduses hallpää. Kõndis kepi najal, ent ta välimus oli rõõmus. Säädis käe silmadele ja vaatas kaugele orgu. Nähes Chidri, tervitas ja palus teda lähemale. Selle aga viimane kohtamine inimestega oli teinud umbusklikuks.

„On siin spioone?“ küsis ta ja vaatas kiiresti igasse külge.

„Spioone?“ hall vanamees raputas pääd. „Ma ei mõista, mida sellega arvata, neid pole kunagi olnud.“

„Kas te siis enam omavahel ei sõdi? Rahvas rahva vastu? Maa maa vastu?“

„Ei, laibatööstuse ajajärk on ammu juba möödas,“ kõneles hallpää tähendusrikkalt.

„Ja teil pole vaenlasi, kes luuraks teie elu järele?“

„Vaenlasi?“ naeratas vanake.

Sel hetkel kõlas pühalik muusika, levines võimsais akkordes läbi oru.

„Näete, härra,“ ütles vana, „sääl heinamaal on kõik linna inimesed naise-lastega koos pühitsemas inimlikkuse püha. Kahekümnevies riik

maapääl täna võetakse vastu meie ühiskonda. Kuussada miljonit inimest täna selsavad vennastuses ja vannuvad truudust üksteisele. On veel rahvaid, kes meilt paluvad luba astuda meie liitu.“

„Sõda! Sõda! hurraa! hurraa!“ korruga kostis hää l keset üldist rahu kui alarmhüüd.

Küsivalt Chidr pööras vanakese poole.

„Sääl üleval mäel,“ seletas vana, on sanatoorium. Sinna on kogutud viimased igavese sõja pooldajad. Nad on parandamatud. Tahavad alata sõda naabriplaneetidega ja tõendavad, et maal olevat tingimata vajalik kuulutada sõda Marsi elanikkudega. Nüüd on nad mäel. Istuvad sääl ning unistavad lahinguist ja meeteorgranaatide laskmisest ilmaruumi. Päevad ja ööd nad kulutavad suurtiiki leidmiseks, millega vaenulikke planeete, nagu nad ise ütlevad, tõmmata alla endi huvide valdkonda. Endast nad on haletsemisvääri lised inimesekesed, keda ei külasta ükski kõrgem mõttelend.“

Vaikides Chidr eemaldus. Ta pidi mõtlema tundidele, kus inimesed soovitasid temal minna hullumajja. Alt orust kõlas jälle inimkonna laul.

„Laulavad“, kõneles Chidr endamisi, „kuna nad maal on leidnud inimesed. Midagi polnud inimestele varem nii odav kui nende elu, midagi varem pole nii mõtlematu l valatud, kui inimeste verd.“

Rändaja tõotas vaikset l järgmisel jumalatehommikul pöörata tagasi imestuskohase inimsoo juure.

Kroonika

Rahvuslik kasvatus kolonel Traksmanni retsepti järele.

„Rünnaku“ eelmises numbris toodud arvamisi rahvusliku kasvatus kongressist omalt poolt kinnitavad nüüd ühes ja teises ajakirjas ilmuvad kongressi referentide ettekanded. Nii meie riiklik sõjaasjanduse ajakiri käesoleva aasta esimeses numbris trükib ära kolonel Traksmanni referaadi sisu rahvusliku kasvatus kongressil, kus erakordse sõjakuse keskel muuseas rahvusliku kasvatus ülesandeks säetakse: „rahva enesekaitse instinkte ja natsionalistlikke tundeid ärkvel hoida, neid arendada ja kasvatada niivõrra teravaks, et neid ei suudaks tumestada ükski internatsionaalne propaganda.“

Selle propaganda tähtsus meie ei pea mitte alahindama... propaganda peame seadma vastu omä vastupropaganda. Meie ajakirjandus, kirjandus, teadus (!), kunst (!) sel alal peavad andma jõudumööda oma parima, et populariseerida ja levitada meie seltskonnas ja rahva laia des kihtides aateid, mis kõvendavad meie riigikaitset...

Mu härrad! Oeldakse, vanad eestlased olevat olnud... ka sõjakas rahvas... Ja selles mõttes ka meie peame olema sõjakad. Rohkem sarnast sõjakust.“

Ja mu härrad! Teil on õigus, kui ütlete „selle (internatsionaalse) propaganda tähtsus meie ei pea mitte alahindama“. Rahvusvaheline sotsialism on vägev aade, mis juhib miljonite proletaaride samme parema tuleviku poole. Teie ajakirjandus, kirjandus, kunst ja teadus ning teie relvad on jäänud liiaks tõntsiks, et võidelda sotsialismi hiigla võidukäigu vastu. Töötava rahva tuleviku kuidagi ei saa ehitada mingisuguste l hunnide ürginstinktidele, pussitamistele ja verevalamisele, seepärast ka

suured töötavad rahvahulgad kõige jõuga võitlevad teie relvade ja teie ebakultuuriliste instinktide vastu. Ja kahtlemata rahvusvaheline proletariaat võidab!

Noored pidage meeles seda kõike ka siis, kui paremais noorusaastais teile koolis ja sõjaväes tuubitakse neid häbistavaid „instinkte“, pidage seda meeles ja võideldge nende vastu!

Teadmiseks „Rünnaku“ üksiknumbrite müüjaile ja tellimiste vastuvõtjaile.

1) Kuna „Rünnaku“ 1926. a. novembri number (nr. 1) läbi müüdud, siis talitus tellimisi saab täita ainult alates 1926. a. detsembri numbrist. Erandlikult nov. nrit saadetakse vaid aasta päälle tellijaile. Kui nov. nrit üksikmüügil veel kusagil peaks järel olema, siis talitus palub need saata kohe tagasi.

2) 1926. a. detsembri numbrit on veel vähesel arvul saadaval.

3) Tellimiste vastuvõtjaile teatab talitus, et on trükitud tellimisraamatud, mis kätte saadetakse vastava nõudmise pääle.

4) Noorsotsialistid, teie käes on ajakirja ilmumise võimaldamine. Koguge tellimisi ja organiseerige üksiknumbrite müüki. Suurema mineku juures avaneb toimetusel võimalus ajakirja lehekülgede arvu suurendada, mis eestikeelse sotsialistliku kirjanduse puudumise tõttu äärmiselt vajalik.

Haaslava Noorsotsialistliku Ühingu (E. S. T. P. noorte sektsiooni)

1. aastapäeva puhul.

Möödunud aasta algusel E. S. T. P. Haaslava ühingu juure asutati noorte sektsioon, mis aasta jooksul on koondanud enda ümber kaunikese hulga proletaarlikke noori. Sektsiooni juures tegutsesid noored näite-, spordi- ja lauluringides. Sektsiooni üldkoosolekut peeti 6. jaan. s. a., kus uude juhatusse valiti smd K. Palk, A. Musta ja A. Kiljak ja otsustati teistele lisaks asutada loodusloo õpiring.

Uueks tegevusaastaks „Rünnaku“ toimetus soovib palju jõudu ja püsivust tööks Haaslava noortele.

Noorsotsialistliku Liidu Keskjuhatus

on saanud paljudelt noorsotsialistlikelt organisatsioonelt järelepärimisi N. S. L. kodukorrast. Keskjuhatus teatab, et kodukorra vastuvõtmise viibimine ei ole temast põhjustatud, vaid E. S. T. P. Keskkomitee ei ole senniajani jõudnud veel vastu võtta kodukorda, mille ettepanek esitati keskjuhatuselt juba möödunud aasta detsembri algul.

„Rünnaku“ talitus palub seltsimehi, kellel tellimistähtaeg lõppenud, seda kohe uuendada. Vastasel korral jääb ajakirja saatmine seisma.

„Töö ja Tervis“ sotsiaalpoliitiline kuukiri

Ilmub kord kuus. Aadress: Tallinn, Tatari t. 15.

Normaalne ümberkäimine sõduritega!

Kaitseliidu ajakiri toob järgmise nalja:

Allohvitser: „Reamees Möttus, teie olete eht kaamel, puuduvad ainult sarved“.

Nähtavasti sõjaväelised asjatundjad „Kaitse Kodu“ toimetuses saavad nalja ainult sellest, et allohvitser arvab olevat kaamelil sarved. Kuid ümberkäimine reameestega neile looma nimesid jagades on vist igapidi loomulik!

Sõjaminister kindral Jaan Sootsile, kes on hirmus sõjakas ja suur „isamaalane“ ning kõigile teistele härrasmeestele.

Uueaegne härrasmees on paratamatult oma maa vaenlane. Isegi sõjas ei võitle ta selleks, et seda kaitsta, vaid selleks, et takistada oma õigust selle kasutamiseks üle minemast võõramaalase kätte. Säärased võitlejad on samasuguses mõttes isamaalased, kui kaks koera, kes kisklevad kondi pärast, on loomade armastajad.

Bernard Shaw „Inimene ja üliinimene“.

Kirjandus

Franz Lepinski: Die jungsozialistische Bewegung, ihre Geschichte und ihre Aufgaben. E. Laubsche Verlagsbuchhandlung CmbH. Berlin W 30. Hind 100 Emk.

Saksa noorsotsialistliku liidu poolt antakse välja terve seeria raamatuid „Noorsotsialistide kirjavara“ nime all. Lepinski raamat selles seerias on esimene. Ilmus käesoleva aasta jaanuaris. Raamatus käsitatakse pikemalt noorsotsialistliku liikumise tekkimist Saksamaal ja tema ülesandeid. Eriti viimase osa tõttu meie noorsotsialistid peaksid selle raamatu vastu tundma huvi.

Samast seeriast on veel ilmunud raamatud:

Max Adler: Die Aufgabe der Jugend in unserer Zeit ja

Anna Siemsen: Politische Kunst und Kunstpolitik.

Max Adler: Neue Menschen. E. Laubsche Verlagsbuchhandlung, Berlin. Hind 280 Emk.

Väljapaistev õpetlane, Viini ülikooli professor, käsitab selles tänapäeva kasvatust sotsioloogia seisukohast. Arendab sotsialistliku kasvatuse eesmäärke. Viimases trüki Adler on lisanud juure raamatule päätüki „Noorpõlve ülesanne tänapäeval“, mis tohiks väärida kõigi meie noorsotsialistide tähelepanu.

Der Führer. Ajakiri saksa töölisnoorsooliku juhtidele. Ilmub kord kuus. Saksa Sotsialistliku Töölisnoorsoo Liidu väljaandel. Tellimishind 300 Emk. aastas. Aadress: Arbeiterjugend-Verlag, Berlin SW 68, Lindenstrasse 3.

Noored, kes vajavad organisatsioonide igapäevases töös asjatundlikke juhatusi ja nõuannet, peaksid selle ajakirja endile tingimata tellima. Igas numbris pääle tegelikkude küsimuste käsitamise ilmub veel teateid välismaade töölisnoorsoo organisatsioonide tegevusest ja sageli ka mõned laulu- ning tantsuviisid seletustega.

Sozialistische Jugend-Internationale. Sotsialistliku Noorsoo-Internatsionaali ajakiri. Tellimishind aasta pääle 300 Emk. Ilmub Berliinis.

Ajakirjast lugeja saab ülevaate sotsialistlikust noorsooliikumisest rahvusvahelises ulatuses. Sisaldab peaaesjalikult informatsioonmaterjali.

Vastutav toimetaja: Reinhold Saving. Väljaandja Alfred Offenbach.

Toimetus ja talitus: Tallinna, S. Brokusmägi 4, postkast 367.

Kirjastuse o.-ü. „Täht“ trükk, Tallinnas.